

Laatua esihistoriamatkailuun – Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry

Maija Kärki

Matkailusta puhutaan jo hieman kliseenkin omaisesti suurimpana ja nopeimmin kasvavana teollisuuden alana maailmassa. Matkailun määrittelyn pohjana ovat usein olleet vapaa-ajan ja matkustamisen teorit (mm. Cohen 1974, 1981, Smith 1981, 1989). Matkailututkimuksen klassikoksi nousseessa teoksessa *The Tourist Gaze* (1990) John Urry esittää luettelon matkailun vähimmäispiirteistä. Urryn (1990: 2–4) mukaan matkailu on vapaa-ajan toimintaa, jossa liikutaan kohteisiin oman normaalin asuin- ja työympäristön ulkopuolelle ja oleskellaan niissä lyhyen hetken ja väliaikaisesti. Yleensä paikat, jotka joutuvat näin turistisen katselun kohteeksi, tarjoavat huomattavia kontrasteja työhön. Turistinen katse on suunnattu maiseman sellaisiin piirteisiin, jotka erottavat ne jokapäiväisestä kokemuksesta. Urryn mukaan matkailijan katse rakentuu merkeistä, ja matkailu sisältää näiden merkkien keräilyä.

Kulttuurimatkailua (*cultural tourism* / *historical tourism* / *heritage tourism*) pidetään yhtenä kaikkein perinteisimmistä matkailun muodoista. Nykyään se on myös globaalisti yksi kaikkein nopeimmin kasvavista matkailun muodoista. Kulttuuriperintöä luodaan matkailuelinkeinon tarpeisiin, kulttuurista on tullut elinkeino. Konsumeristisia piirteitä saanut kulttuurimatkailu lasketaan nykyisin osaksi jälkimodernia yhteiskuntaa (Honkanen 2004: 89, 90; Richards 2000: 187, 189). Kulttuurimatkailun määrittelyssä

olennaista on matkailijan tietoinen kiinnostus matkakohteen kulttuuriin. Kulttuurinen motivaatio voi olla matkan ainoa tarkoitus tai vain yksi motivaatiotekijä muiden joukossa.

Esihistoriamatkailu voidaan sijoittaa kulttuurimatkailun alalajiksi. Esihistoriamatkailutuotteella tarkoitetaan matkailu- ja virkistyskäyttöön suunniteltua aitoa tai tarkoitukseen valmistettua tuotetta. Se voi olla esimerkiksi nähtävyyshanke, reitti, opastus, esitys, tapahtuma tai matkamuuisto, joka ammentaa sisältönsä esihistoriasta ja jota sellaisena markkinoidaan (Louhi ry:n Laadukas esihistoriamatkailu -kriteerit, kuva 1). Tässä artikkelissa käsitellään esihistoriamatkailua Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry:n (<http://www.louhiry.org>) näkökulmasta. Artikkelissa kerrotaan Louhi ry:n perustamiseen johtaneesta kehityksestä lounaisessa Suomessa. Peilaan tätä prosessia esihistoriallisen kulttuuriperinnön käsitteeseen ja toisaalta yleiseen matkailualan kehitykseen.

Esihistoriallisen kulttuuriperinnön hyödyntäminen matkailualalla

Sirkku Pihlman (2000: 8-18) on pohtinut esihistoriallisen kulttuuriperinnön määritelmää. Hänen mukaansa esihistoriallinen kulttuuriperintö olisi käsitettävä laajemmin kuin vain antikvaarisena muinaisjäännösuojelun kohteina ja kokoelmina tai arkeologien tuotta-

LAADUKAS ESIHISTORIAMATKAILU

Esihistoriamatkailutuotteella tarkoitetaan matkailu- ja virkistyskäyttöön suunniteltua aitoa tai tarkoitukseen valmistettua tuotetta. Se voi olla nähtävyysskohte, reitti, opastus, esitys, tapahtuma, matkamuisto tms., joka ammentaa sisältönsä esihistoriasta ja jota sellaisena markkinoidaan.

LAADUKAS ESIHISTORIAMATKAILUTUOTE

HUOMIOI YMPÄRISTÖN ASUKKAAT

- o Tuotteen kehittämisestä on kerrottu ympäristön asukkailla ja heille on annettu mahdollisuus vaikuttaa siihen.
- o Maanomistajien/-jen kanssa on sovitettu kohteen matkailullisesta hyödyntämisestä ja sen edellytyksistä.
- o Tuote ei aiheuta häiriötä ympäristön asukkaalle.

HUOMIOI SISÄLLÖN KESTÄVYYDEN

- o Tuote hyödyntää paikallista omaleimaisuutta. Se perustuu oman alueensa esihistoriaan tai sopii esim. sen nykyiseen luonnonympäristöön.
- o Opas, esiintyjä, arkeologi, kädentaitaja tai muun toimija tuntee ja tunnustaa taustansa ja osaamisalueensa rajat sekä toimii niiden mukaan, pyrkien kehittämään omia taitojaan.
- o Käyttäjälle ilmaistaan selvästi, mikä osa tuotteesta perustuu tieteelliseen / arkeologiseen tutkimukseen ja mikä osa on sen ympärille nykyajan vaatimusten, tieteellisen näkömyksen, perimätiedon tms. pohjalta rakennettua.
- o Elävöittämisen kohde voidaan ja on usein syvästi rajata. Rajauksen sisällä tuote on mahdollisimman aito, mutta sen ympäristöltä, oheistuotteilta ja -palveluilta ei sitä edellytetä.
- o Tuote on uusiutumiskykyinen

HUOMIOI KOHTEEN FYYSISEN KESTÄVYYDEN

- o Sekä kohteen että sen ympäristön säilyvyys on turvattu huolehtimalla mm. tarvittavista suojarakenteista, kulunohjauksesta, jätetuollosta ja valvonnasta.
- o Koskee erityisesti aitoja kohteita – muinaisjäämökseä ja esineitä - mutta myös rakennettuja kohteita ja tilapäisiä tapahtumapaikkoja.

ON VASTUULLISESTI MARKKINOITU

- o Markkinointi perustuu tuotteen sisältöön ja rajaukseen.
- o Tuotteen ylläpitoon on sitouduttu.
- o Tuote on käyttäjäryhmänsä saavutettavissa sekä konkreettisesti että henkisesti.

HUOMIOI KÄYTTÄJIEN TURVALLISUUDEN

- o Tuote on laadittu tai sitä voidaan muunnella käyttäjäryhmän edellytysten mukaiseksi.
- o Olemassa olevista turvallisuusriskeistä kuten vaativista kulkureiteistä tiedotetaan etukäteen.
- o Tuotteen tarjoaja tuntee vastuunsa käyttäjän turvallisuudesta mm. hankkimalla tarvittavat vakuutukset ja ensiaputaidot.

TÄYTTÄÄ VIRANOMAISTEN ASETTAMAT MÄÄRÄYKSET

- o Tuote on laadittu muinaismuistolain, jokamiehenoikeuksien, tuotevastuu-, tekijänoikeus- ja yksilönsuojalain hengen mukaisesti.
- o Vaadittavat ilmoitukset viranomaisille on tehty sekä terveys-, rakennus- ja palotarkastajien ym. luvat on hankittu.

Kuva 1. Laadukkaan esihistoriamatkailutuotteen kriteerit Louhi ry:n mukaan.

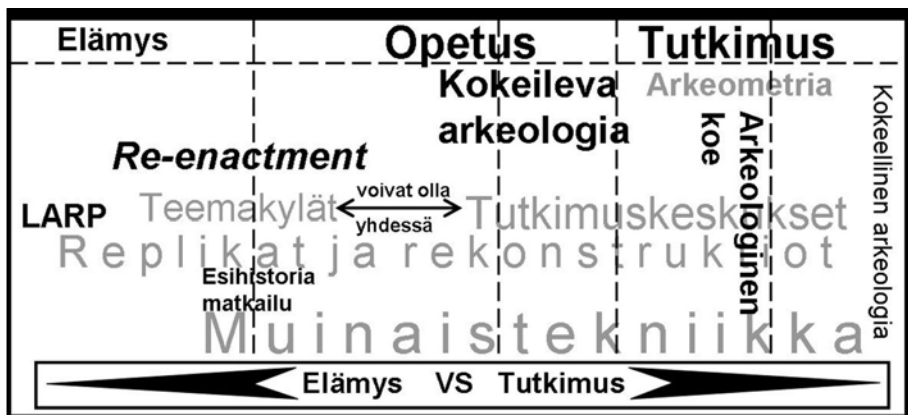
mina menneisyyskuvina. Pihlmanin mukaan esihistoriallinen tai yleisemmin arkeologinen kulttuuriperintö on nykyisin enimmäkseen julkista ja institutionaalista. Arkeologisten jäännösten tunnistaminen ja tutkiminen on ammattilaisten toimintaa. Asiantuntijaviranomaiset määrittelevät suojeltavan ja hoidettavan esihistoriallisen kulttuuriperinnön. Menneisyyden ymmärtäminen on monopolisoitu asiantuntijoille ja viranomaisille.

Esihistoriallinen kulttuuriperintö voi kuitenkin olla myös henkilökohtaista tai paikallista (Pihlman 2000: 18). Arkeologit eivät ole Pihlmanin (2000: 12) mukaan olleet yleensä kiinnostuneita siitä, minkälaisia merkityksiä ”tavalliset ihmiset” antavat arkeologisille jäännöksille. Maallikkojen antamia merkityksiä on kuvattu virheellisiksi ja siten epäkiinnostaviksi. Esihistoriamatkailun volyymin kasvaessa nämä henkilökohtaiset ja paikalliset merkityksenmuodostusprosessit nousevat kuitenkin yhä tärkeämmäksi osaksi esihistoriallisen kulttuuriperinnön luomista. Bodil Pettersson (1999: 11) kirjoittaa esihistorian rekonstruoinnista näin: *”Kvalitet kan också ligga i entusiasm, nya infallsvinklar och okonventionella förslag till tolkningar, vilka inte alltid har förutsättningar att uppstå*

inom ramen för traditionell förmedling.”

Esihistoriallisen kulttuuriperinnön luomiseen tutkimus ei yksinään riitä, vaan siihen osallistuvat mitä moninaisimmat toimijat museoväestä aina matkailualan ammattilaisiin, kotiseutuaktiiveihin ja poliitikkoihin asti. Jokaisella toimijalla ovat omat käsityksensä esihistoriallisesta kulttuuriperinnöstä sekä motiivinsa sen säilyttämiseen ja hyödyntämiseen. Osa arkeologeista on nykyisin suuntautumassa työssään kommunikaatioon näiden eri toimijoiden välisellä kentällä. Arkeologien antamia (Kuva 2) merkityksiä esihistorialliselle kulttuuriperinnölle ei ole helppoa siirtää (Pihlman 2000: 13–18). Matkailuala ei välttämättä edes ole kiinnostunut tästä arkeologien tuottamasta tiedosta, vaan alalla saatetaan hyödyntää esihistoriallista kulttuuriperintöä sekoittaen tietoisesti faktaa ja fiktiota. Matkailuala pyrkii lisäämään paikan kokemuksellisuutta ja elämyksellisyyttä esihistoriallisen kulttuuriperinnön avulla. Tämä haastaa arkeologeja tuottamaan kiinnostavia, helposti saavutettavia ja faktaan perustuvia kuvia menneisyydestä.

Ihmiset tuottavat joka tapauksessa, arkeologien välityksellä tai heistä huolimatta, aktiivisesti omia merkityksiään. Suojelun kan-

Kuva 2. Kimmo Kyllönen (2005: 35) sijoittaa esihistoriamatkailun kaaviossaan elämyksen ja opetuksen välimaastoon. Kaavion toisessa äärelaidassa on arkeologinen tutkimus, toisessa elämys. Esihistoriallisen kulttuuriperinnön käsite voidaan sijoittaa kaavion ympärille käsittämään kaikki esihistoriaan liittyvät merkityksenmuodostusprosessit.

nalta nämä merkitykset ovat tärkeitä: ne ovat kulttuuriperinnön muodostamisprosessin osia ja niiden taustalta löytyy muinaisjäännösten suojeluun liittyviä arvoja ja arvostuksia. Enemmän tutkimusta tarvittaisiin, jotta ymmärtäisimme paremmin niitä prosesseja, joita esihistoriamatkailun ja kulttuuriperinnön tuotteistamisen ja arkeologisen tutkimuksen välillä on. Miten elämysteollisuus ja arkeologinen tutkimus sekä niiden kehittyminen vaikuttavat toisiinsa? Louhi ry on toiminut ja toimii edelleen juuri tässä kiinnostavassa tieteen ja populaarin välisessä rajamaastossa.

Louhi ry:n juuret: Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kohderekisteri -projekti 1997–1999

Lounaisessa Suomessa esihistoriamatkailua kehitettiin aktiivisesti 1990-luvun loppupuolella. Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kohderekisteri -projekti käynnistettiin vuonna 1997 osana Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kehittämistyöryhmän toimintaa. Projektia koordinoi Turun yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitos ja sitä rahoittivat Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahasto (EMOTR) sekä Turun ja Satakunnan TE-keskusten maaseutuosastot. Lisäksi hankkeessa oli mukana yli 20 kuntaa ja esihistoriamatkailusta kiinnostuneita yrittäjiä.

Esihistoriamatkailuun liittyviä hankkeita oli tuolloin käynnissä myös muita. Turun yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksen Esihistoriamatkailu Suomessa -projekti toteutettiin vuonna 1998 ja sitä seurasi Turun Ammatillisen Aikuiskoulutuskeskuksen koordinoima Muinais-Suomi reitistö -hanke vuonna 1999. Vakka-Suomessa aloitti vuonna 1999 Lounais-Suomen Käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen aikuiskoulutusosaston Matka Muinaisuuteen -projekti. Esihistorian Eura -projektin tuloksena avattiin Naurava lohikäärme -opastuskeskus sekä Härkänummen viikinkiajan kylä vuonna 1999. Lisäksi useita muita pienimuotoisempia esihistoriamatkailua ja matkailukoulutusta sekä -yrittäjyyttä

sivuavia projekteja oli käynnissä 1990-luvun lopulla. Kohderekisteri-projekti teki yhteistyötä vuonna 1998 Esihistoriamatkailu Suomessa -projektin kanssa. Projektit järjestivät yhdessä valtakunnallisen Laatu esihistoriamatkailussa -seminarin 23.10.1998. Yhteistyötä tehtiin tiiviisti myös Matka muinaisuuteen -projektin kanssa (Mäntylä 2000: 2).

Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kohderekisteri -hankkeen projektisihteerinä toimi HuK ja yo-matkailumerkonomi Sari Mäntylä, jonka äitiysloman sijaisena vuonna 1998 työskenteli FM Marja Sipilä (nykyisin Pälikkö). Projektivastaavana toimi FT Sirkku Pihlman, Turun yliopiston museologian oppiaineen tutkija (Mäntylä 2000: 1).

Projektin päätarkoituksena oli laatia rekisteri sellaisista Lounais-Suomen arkeologisista kohteista, joita voidaan käyttää ja kehittää matkailukohteina. Kohderekisteriä kehitettiin koko projektin ajan ja kaikki rekisteriin hyväksytyt kohteet tarkistettiin maastossa. Maasto- ja muiden tutustumiskäyntien yhteydessä kerättiin (Mäntylä 2000: 5) esihistoriamatkailua esittelevää diasarjaa (Kuva 3), jota on hyödynnetty myöhemmin esimerkiksi Louhi ry:n nettisivuilla (<http://www.louhiry.org>). Rekisteriin oli hyväksytty vuoden 1999 loppuun mennessä 141 kohdetta. Kunkin kohteen yhteydessä ovat muun muassa perustiedot kohteesta, sen käyttömahdollisuudesta, kulkuehjeet ja tiedot opasteista, ympäröivästä luonnosta, kulkuesteistä, maanomistajista ja heidän ohjeistaan sekä kirjallisuudesta. Yrittäjien ja koulutuksen tueksi perustettiin taitajarekisteri, johon kerättiin tietoja ympäristömaata toimivista henkilöistä ja oppilaitoksista (Mäntylä 2000: 7,10).

Hankkeessa julkaistiin vuonna 1999 Kohteita esihistoriamatkailijalle Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa -esite. Kohteet luokiteltiin turisti-, kulttuurimatkaaja- ja harrastajakohteisiin eri kohderyhmiä ajatellen. Luokituksen mukaan turisti-kohteet soveltuvat kaikille, myös perhematkailijoille. Turisti-luokan kohteet ovat helppoja löytää ja sen alueella liikkuminen on vaivatonta. Muinaisjäännös tai sen ympäristö on näyttävä ja

kohde on opastettu paikan päällä hyvin. Turisti-kohteessa on lisäksi paikoitusalue sekä usein kahvila- ja ruokapalveluja sekä muita nähtävyyksiä. Kulttuurimatkaajakohteita suositellaan esitteessä erityisesti menneisyydestä kiinnostuneille matkailijoille, jotka suunnittelevat reittinsä kohteiden mukaan. Kohteen löytäminen vaatii ajo-ohjeen, mutta reitti perille on selkeä. Kulttuurimatkaajan kohteessa saattaa olla opastaulu tai siitä on saatavilla esite. Harrastaja-luokan kohde soveltuu vaativille esihistorian harrastajille, alan opiskelijoille tai ammattilaisille. Kohteeseen pääseminen saattaa vaatia suunnistustaitoa, kuntoa tai erityisjärjestelyitä. Kohteessa ei yleensä ole opastusta eikä palveluja lähietäisyydellä. Harrastaja-luokan muinaisjäännös voi olla myös ulkoisesti vaatimaton, vaikka kohde usein onkin tutkimuksellisesti merkittävä (Kohteita esihistoriamatkailijalle Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa 1999: 3).

Kohderekisteri -projektille haettiin jatkorahoitusta LOUHI – Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kehittämishankkeen nimellä. Hankkeessa olisi kehitetty ja tuoteistettu kohderekisteritietokantaa, kehitetty esihistoriaan liittyvää koulutusta, koordinoitu ja tuettu esihistoriamatkailua kehittäviä hankkeita sekä kehitetty yhteistyötä koko Suomen ja Itämeren piirissä. Hanke ei kuitenkaan saanut rahoitusta, joten toimintaa jouduttiin pohtimaan uudesta näkökulmasta. Esihistoriamatkailun kehittämisen tulevaisuus haluttiin joka tapauksessa turvata, minkä seurauksena päätettiin perustaa yhdistys: Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry.

Louhi ry:n runko: yhdistyksen perusperiaatteet ja toiminta käytännössä

Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry perustettiin toukokuussa 2000. Yhdistyksen toimintaideana on arkeologista kulttuuriperintöä vaalien edistää esihistoriamatkailua ensisijaisesti toiminta-alueellaan Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Louhi

ry:n jäsenistö kattaa esihistoriamatkailualan eri osapuolia; mukana on niin arkeologeja, käsityöläisiä ja matkailualan yrittäjiä kuin myös muun muassa kuntien edustajia. Yhdistyksen hallituksen kokoonpanon on oltava edustavassa suhteessa yhdistyksen toimialaan ja toiminta-alueeseen. Hallitukseen tulee kuulua vähintään yksi loppututkinnon suorittanut arkeologi.

Louhi ry toimii esihistoriamatkailua kehittävien yhteisöjen, yksityishenkilöiden ja projektien yhteistyöorganisaationa. Yhdistys järjestää esimerkiksi esihistoriamatkailuun liittyviä seminaareja ja matkoja sekä koulutus- ja yleisötilaisuuksia. Toimintaan kuuluu myös esihistoriamatkailun laatuja järjestelmän kehittäminen ja ylläpitäminen sekä osallistuminen matkailukohteina kehitettävien muinaisjäännösten hoitoon ja viitoitukseen. Yhdistys voi myös suunnitella ja hakea rahoitusta esihistoriamatkailua kehittäville projekteille ja toimia tarvittaessa sellaisen koordinaattorina. Louhi ry on julkaissut Louhittua -lehteä vuodesta 2002 lähtien. Nykyisin Louhittua -lehti ilmestyy Turun maakuntamuseon ystävät ry:n Arkeologia Nyt! -lehden liitteenä.

Louhi ry esihistoriamatkailun laadun edistäjänä

EU-asioita koskevassa Museoviraston kehittämisstrategiassa 2001–2003 todetaan, että laadukkaat kulttuurimatkailutuotteet ja -palvelut edistävät kulttuuriperinnön tunnettuutta ja saavutettavuutta. Kulttuurimatkailun tuoteistamisessa tarvitaan sekä kulttuuriperintöalan ammattilaisia että matkailualan osaamista. Puutteet kulttuuriperinnön tuntemuksessa aiheuttavat haittaa myös elinkeinotoiminnalle tuotteiden uskottavuuden ja identiteettiarvojen häviämisen kautta. Museoviraston kehittämisstrategiassa kulttuurimatkailun vahvuuksiin lasketaan esihistoriamatkailu, josta Suomessa on muodostunut (tai on muodostumassa) oma brändinsä, jonka laatu nojaa toisaalta sisällön oikeellisuuteen ja toisaalta autenttisiin kohteisiin ja esineistöön.

Kuva 3. Liedon Vanhalinnan linnanvuori. Kuvan on ottanut Sari Mäntylä. Kuva on otettu Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kohderekisteri -projektin yhteydessä.

Louhi ry:n toiminnassa on alusta asti olennaisena painopisteenä ollut esihistoriamatkailun laatukysymykset. Louhi ry:n sääntöjen toiseen pykälään kirjattiin yhdistystä perustettaessa vuonna 2000 yhdistyksen toimintaan kuuluvaksi esihistoriamatkailun laatujärjestelmän kehittäminen ja ylläpitäminen. Heti ensimmäisessä syyskokouksessa asetettiin työryhmä laatimaan esitystä esihistoriamatkailun laatukriteereiksi. Työryhmään nimettiin Sari Mäntylä, Curt-Johan Paetau, Sirkku Pihlman ja Marja Sipilä ja myöhemmin työryhmään liittyi myös Jari Näränen (Mäntylä & Sipilä 2002: 10).

Jo Kohteita esihistoriamatkailijalle Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa -esitteessä (1999) oli ohjeita muinaisjäänneksillä retkeileville ja niitä matkailussa hyödyntäville. Esihistoriamatkailua laajemmin käsittelevät laatukriteerit pohjautuivat ICOMOS:n (International Council of Monuments and Sites) kulttuurimatkailujulistukseen (<http://www.icomos.org/tourism/charter.html>) sekä Louhen hallituksen ja työryhmän omiin kokemuksiin esihistoriamatkailun parissa. Laatukriteereitä lähdettiin muotoilemaan alusta

alkaen mahdollisimman laajalta ja yleiseltä tasolta, jotta ne olisivat sovellettavissa erilaisiin tuotteisiin kuten nähtävyysskohteisiin, matkamuistoihin ja ohjelmapalveluihin (Mäntylä & Sipilä 2002: 10).

Laatukriteerien ensimmäinen versio esiteltiin Louhi ry:n hallitukselle helmikuussa 2002 ja kokouksessa hallituksen jäsenet kommentoivat kriteereitä. Toinen versio lähetettiin edelleen viidelletoista matkailun ja esihistoriamatkailun parissa toimivalle henkilölle kommentoitavaksi. Hallitus muotoili kriteereitä vielä kahdessa kokouksessa palautteen perusteella (Mäntylä & Sipilä 2002: 10, 11). Laadukas esihistoriamatkailu – Kvalitativt högstaende förhistorieturism -kriteerit hyväksyttiin yhdistyksen syyskokouksessa 18.11.2002.

Jo vuonna 2002, jolloin laatukriteeristö julkistettiin, ajateltiin niiden sisältöä voitavan myöhemmin tarkentaa yksityiskohtaisesti ja erilaisia tuoteryhmiä huomioon ottaen (Mäntylä & Sipilä 2002: 11). Esimerkiksi laatukilpailujen kautta kriteerien sisältöjen muokkaaminen onkin tullut ajankohtaiseksi erityisesti matkamuistoja ja ohjelmapalveluja ajatellen.

Kuva 4. Anna-Leena Haaramäen suunnittelema "Äijä" -meripihkariipus. Nykyisin riipusta on myynnissä esimerkiksi Liedon Nautelankosken museolla. (Kuva Leena Viskari)

Vuonna 2004 Louhi ry järjesti Laadukas esihistoriamatkailutuote -kilpailun. Kilpailussa haluttiin testata laatukriteerien toimivuutta ja pitää yllä esihistoriamatkailun laatuun liittyvää keskustelua. Kilpailun kautta haluttiin myös pohtia sitä, miten laatu ilmenee kilpailutuotteessa. Kilpailun parhaaksi esine- tuotteeksi valittiin Anna-Leena Haaramäen "Äijä" -meripihkariipus (Kuva 4), johon mallia otettiin Liedon Kukkarkosken kalmistojen löydöstä "Liedon äijä". Riipus ei ole suora kopio, vaan kaikki kappaleet ovat uniikkeja, riippuen meripihkapalojen koosta, väristä ja muodosta. Parhaaksi toiminnalliseksi tuotteeksi valittiin Viimeiset 10 000 vuotta Kemiön saarilla, jonka ideoinnista ja toteutuksesta vastasi toiminimi Zwerver. Ohjelmatuotteessa havainnollistetaan Kemiönsaarten paljastumista vedestä jääkauden jälkeen (Pihlman 2005: 3).

Seuraavana vuonna kilpailu uusittiin toiminnallisen esihistoriamatkailutuotteen nimellä. Kilpailussa etsittiin uusia, laadukkaita, toiminnallisia ja asiakkaita innostavia tuotteita tai tuoteideoita, jotka liittyvät esihistoriamatkailuun. Kilpailun voitti Kartanon

Fröökynät Marketta Kalmanlehdon johdolla suunnitellulla toiminnallisella retkipäivällä rautakauteen nokialaisella kalmistoalueella ja Siuron linnavuorella (Nikko 2006: 38).

Laadukkaan esihistoriamatkailun edistäminen on edelleen olennainen osa Louhi ry:n toimintaa. Vuonna 2007 Louhi ry:ssä on käynnistetty laatukonsultaatio-työryhmä. Työryhmän tavoitteena on kehittää toimiva auditointimalli, jota voitaisiin hyödyntää esihistoriamatkailutuotteiden auditoinnissa lounaisen Suomen alueella.

Esihistoriamatkailun tulevaisuuden näkymiä

Museoviraston EU-työryhmän EU-asioita koskevassa Museoviraston kehittämisstrategiassa 2001–2003 kulttuurimatkailun heikkouksiin laskettiin muinaisjäännösten ja esihistorian tuotteistamisesta puuttuva kaupallinen näkemys sekä se, että matkailullisesti kiinnostavimmat muinaisjäännöskohteet sijaitsevat ympäri maata ja ovat usein heikosti saavutettavissa. Uhkana strategiassa nähdään vähäinen kulttuuriperinnön tuntemus, joka johtaa tuotteistamisessa helposti virheellisen imagon luomiseen. Matkailuhankkeisiin liittyvät elävöittämis- ja oheistoimintavaatimukset voivat olla ristiriidassa kulttuuriperinnön vaalimiseen liittyvien eettisten näkemysten kanssa. Toisaalta strategiassa nähdään, että laadukkaasti toteutettu kulttuurimatkailu vahvistaa kulttuuriperinnön vaalimista.

Myös LOUHI – Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kehittämishankkeen kokonaissuunnitelmassa tehtiin esihistoriamatkailun kehittämisen SWOT-analyysi. Vahvuuksina analyysissä nähdään monet hoidetut arkeologiset kohteet, joista on tutkimustietoa olemassa, aktiivinen yhteistyö Museoviraston, paikallisten kehittämisprojektien, maanomistajien sekä käsi- ja taideteollisten oppilaitosten kanssa, arkeologinen tietotaito, työllistävät kerrannaisvaikutukset sekä esihistoria itsessään kiinnostusta herättävänä aihepiirinä. Heikkoutena analyysissä nähdään yrittäjien

pieni kiinnostus (vuoden 1999 lopussa), lyhyt matkailuperiodi sekä julkisten liikenneyhteysien heikkous. Mahdollisuuksia analyysin perusteella ovat yhteistyötoiminnan kysyntä ja valmiudet, matkailukauden laajentamismahdollisuudet, esihistoriaharrastajatoiminnan aktiivisuus sekä yleensä kulttuurimatkailun kehittyminen. Uhkana taas analyysissä nähtiin kateus ja kilpailu yhteistoimintaa estävinä voimina, tiedonkulun ongelmat, hinnoittelun vaikea perusteltavuus asiakkaille, esihistorian väärä popularisointi, muinaisjäännekohteiden kuluminen sekä tuotteiden uudistuspaineet.

Sekä Museoviraston kehittämisstrategia että Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kehittämishankkeen kokonaissuunnitelma on tehty 2000-luvun vaihteessa. Molemmissa esityksissä on samansuuntaisia ajatuksia esihistoriamatkailun kehittämisen haasteista, jotka nähdäkseni ovat edelleen ajankohtaisia. Louhi ry:n laatutyöskentelyn kautta esihistoriamatkailun kehittämisen painopistealueita tulevaisuudessa ovat ainakin ammattilaisen kulttuuriperintötyön kehittäminen ja erikoistuminen esihistoriamatkailualalle, kommunikaatio-ongelmien kääntäminen positiiviseksi ja avoimeksi keskusteluksi antikvaaristen viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä sekä ammattilaisen matkailuosaamisen hyödyntäminen esihistoriallisen kulttuuriperinnön tuotteistamisessa. Esihistoriallista kulttuuriperintöä ei ole olemassa, jollei löydy kiinnostusta esihistoriallisten ihmisten jättämiin jälkiin (Pihlman 2000: 13). Louhi ry:n toiminta osoittaa, että kiinnostusta aiheeseen löytyy laajalti yhteiskunnassa ja halua esihistoriamatkailun laadun kehittämiseen on olemassa. On tärkeää, että arkeologit ovat mukana esihistoriallisen kulttuuriperinnön tunnistamisessa, merkityksellistämässä sekä tuotteistamisessa. Yhtä tärkeää on, että esihistoriallisen kulttuuriperinnön luomisessa ja säilyttämisessä ovat mukana kansalaiset, kaikki, jotka kokevat esihistoriallisen kulttuuriperinnön omaksi kulttuuriperinnökseen.

Lähteet:

Painamattomat lähteet:

- LOUHI – Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kehittämishanke. Hankkeen kokonaissuunnitelma 2000–2003. Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry:n arkisto.
- Mäntylä, Sari 2000. Lounais-Suomen esihistoriamatkailun kohderekisteri. Selvitys projektin toiminnasta 1997–1999. Allekirjoitettu 10.1.2000. Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry:n arkisto.

Internet-lähteet:

- ICOMOS:n kulttuurimatkailujulistus: <http://www.icomos.org/tourism/charter.html> 1.12.2007
- Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry: <http://www.louhiry.org> 1.12.2007
- Museoviraston EU-työryhmän EU-asioita koskeva Museoviraston kehittämisstrategia 2001–2003: <http://www.nba.fi/tiedostot/a7af4db8.pdf> 1.12.2007

Painetut lähteet:

- Cohen, Erik 1974. Who is a Tourist? – A Conceptual Clarification. *Sociological Review* Vol. 22, No. 4, 1974. 527–555.
- Cohen, Erik 1981. Comment on Dennison Nash's "Tourism as an Anthropological Subject". *Current Anthropology*, Vol. 22, No. 5, 1981. 469–470.
- Honkanen, Antti 2004. Menneisyyden tulevaisuus. Postmodernit matkailuteoriat ja vapaa-ajan matkailun muutokset eräissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa vuosina 1985 ja 1997. *Keskustelua ja Raportteja* No 5. Matkailualan verkostoyliopisto. Savonlinna: Joensuun yliopisto.
- Kohteita esihistoriamatkailijalle Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa 1999. Turku: Grafia.
- Kyllönen, Kimmo 2005. Kokeellista vai kokeilevaa arkeologiaa? *Muinaistutkija* 2/2005. 33–41.
- Mäntylä, Sari & Sipilä Marja 2002. Laadukasta esihistoriamatkailua – laatukriteerien lyhyt historia. *Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry:n tiedotuslehti* nro 1/2002. 10–11.
- Nikko, Ulla-Maija 2006. Toiminnallinen esihis-

- toriamatkailutuote 2005. Retki rautakauteen Louhi ry:n laatukilpailun voittajaksi. *Arkeologia Nyt!* -lehden liite *Louhittua* 1/2006. 38–39.
- Pihlman, Sirkku 2001. Esihistoriallisen kulttuuriperinnön jäljillä. *Aboa 1999–2000, Turun maakuntamuseon vuosikirja*. Vammalan Kirjapaino Oy. 8–29.
- Pihlman, Sirkku 2005. Iloa laatukilpailusta. *Louhittua* 1/2005. 3.
- Richards, Greg 2000. Cultural Tourism: Challenges for Management and Marketing. *Trends in Outdoor Recreation, Leisure and Tourism*. Ed. By William C. Gartner & David W. Lime. Oxon & New York: Wallingford & CABIPub. 187–195.
- Smith, Valene L. 1981. Comment on Dennison Nash's "Tourism as an Anthropological Subject". *Current Anthropology* Vol. 22, No. 5. 457.
- Smith, Valene L. 1989. *Hosts and Guests. The Anthropology of Tourism*. Second edition. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Urry, John 1990. *The Tourist Gaze. Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: Thousand Oaks & New Delhi.
- FM Maija Kärki on Lounais-Suomen esihistoriamatkailuyhdistys Louhi ry:n hallituksen puheenjohtaja. Kärki työskentelee Turun yliopiston museologian oppiaineen toimistosihteerin sijaisena lokakuun puoleen väliin 2008 saakka. Hän toimii myös museologian sivutoimisena tuntiopettajana Porin Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksella.*
- Arkeologipäivillä 12.–13.4.2007 Louhi ry:n toimintaa oli esittelemässä myös yhdistyksen taloudenhoitajana toimiva HuK Päivi Lönnberg, joka työskentelee esihistorian opastuskeskuksessa, Nauravassa lohikäärmeessä, Eurassa.*